

Naar een mondiaal-interculturele invulling van lessen Nederlands, met als ingang begrijpend lezen

Bevorderen van begrijpend lezen bij allochtone leerlingen. Tegengaan van ethnocentrisme. Stimuleren van verantwoordelijkheidsgevoel en veranderingsgeloof inzake onrecht in de wereld.

Is het zinvol en haalbaar om binnen lessen Nederlands aan deze doelstellingen te werken? Het VADOpjekt in Amsterdam - waarbij ik werk - heeft lesmateriaal en werkvormen ontwikkeld waaruit een voorzichtig "Ja" op deze vraag kan worden afgeleid. Op de aanstaande konferentie wil ik u aan de hand van praktijkervaringen laten zien hoe begrijpend lezen en maatschappelijke bewustwording allebei de aandacht kunnen krijgen die ze verdienen, en dat dat soms nog leuke lessen kan opleveren ook.

Tijdens HSN'86 heb ik al verteld over het projekt 'Niet-westerse poëzie'. Ik heb toen betoogd dat allochtone leerlingen daarbij meer dan anders de positie van deskundige kunnen innemen: ze zijn vaak vertrouwder met de lees- en schrijfstijl van poëzie en ze herkennen inhoudelijk vaak meer dan hun klasgenoten.

Het gaat daarbij niet primair om poëzie uit herkomstlanden als Turkije of Suriname, maar vooral om Zuidafrikaanse, Indonesische en Latijnsamerikaanse gedichten. Aansturen op direkte herkenning kan blokkerend werken; via een omweg langs gedichten uit genoemde landen komen zij veiliger aan het woord. Op grond van praktijkervaringen pleitte ik op HSN'86 voor een herziening van lesmateriaal in de richting van meer etnisch-culturele variatie, onder andere in tekstkeuze, tekstsoort, in stijl en opdrachten.

De praktijkvoorbeelden die ik u nu wil presenteren zijn, in het kort:

* Begrijpend lezen in de eerste klas van het Lager Beroepsonderwijs. In een klas met overwegend allochtone leerlingen lezen we een paar korte verhalen over 'n meisje in Nicaragua. Tekstbegrip stimuleren we via dia's, woordvelden, strukturoefeningen, het raden van woordbetekenis uit de kontekst, het tekenen van details, het maken van een eenvoudig tekstschema en het vergelijken van Nicaragua met hun eigen (herkomst)land (of Nederland).

* Peter en Dino, een Nederlandse en een Surinaamse jongen van 14 jaar, zijn de vriendschappelijk ruziënde hoofdpersonen in een verhaal van Thea Doelwijt. We hebben daarmee zowel in etnisch-homogene als in etnisch-heterogene klassen geëxperimenteerd (tweede klas v.o.). Het betreft hier een verhaal, geschreven "vanuit zwart perspectief". Werkt dat bevorderend voor het tekstbegrip van allochtone leerlingen?

* Leerlingen van een tweede klas buigen zich over een bundeltje poëzie rond een thema naar keuze: herinnering, liefde, vreemdeling of gevangenschap. Het bundeltje bevat poëzie uit verschillende landen. Vragen die de leerlingen zich stellen zijn: door welke woorden in het gedicht wordt mijn beeld van het land, waar het gedicht vandaan komt, gekleurd? Wat verandert er in het beeld als ik achtergrondinformatie lees? Het geleerde geven ze vorm in eigen gedichten, gebruikmakend van eenvoudige taaldruktechnieken.

* Leerlingen van een vier-atheneumklas houden zich aan de hand van muziek, essays en poëzie bezig met de positie van migrantenkultuur in een westers land. Na de lessen vraagt een van de leerlingen zich hardop af waarom er op haar school geen Turkse en Marokkaanse leerlingen zitten.

Bij het behandelen van deze praktijkvoorbeelden wil ik vooral - samen met u - kijken naar :

- de tekstkeuze ; tot welke grens kunnen in een verhaal "negatieve" kanten van een niet-westerse samenleving aan de orde worden gesteld ?
- praktische tips voor werkwijzen in de klas ; bijvoorbeeld : in een meertalige klas is er, nog minder dan in een eentalige klas, sprake van één belevingswereld. Wat te doen om het verhaal dichterbij 'de' belevingswereld van de leerlingen te brengen ?
- aan te bevelen opbouw in het aanleren van begrijpend-leesvaardigheden in de meertalige klas (laagste drie leerjaren v.o.)

Tips voor wie zich vast wil en kan inlezen :

B. Thijs e.a., Een tropisch gevoel ; over het werken met niet-westerse poëzie in de klas. In Moer 1985/2

B. Thijs, Poëzie en interkultureel onderwijs. In : Conferentieverslag HSN'86, SLO/VALO -M, Enschede, 1986.

VADOpject, drie leerlingenboeken rond niet-westerse poëzie. Uitgeverij De Geus, postbus 1878, Breda. 1987.

ABC-VADOpject, proefuitgaven mondiaal-interkulturele verhalen plus docentenhandleiding bij:VADOpject, Oranje Nassaulaan 51, 1075 AK Amsterdam, tel. 020-736869.